

CRF'S BEFOLKNINGSUNDERSØGELSER OG UDVIKLINGEN AF MAPPLAN

På Center for Rusmiddelforskning (CRF) bruger vi befolkningsundersøgelser til at indhente oplysninger om et stort antal mennesker i Danmark på tværs af landet og deres brug af og holdninger til alkohol og ulovlige rusmidler samt deres trivsel og brug af behandlingstilbud. Undersøgelserne kan også bruges til at sammenligne på tværs af lande og dermed give indspark til udformning af alkoholpolitik. I denne artikel berettes om de vigtigste befolkningsundersøgelser, som CRF har udført.

AF MADS UFFE PEDERSEN, KIM BLOOMFIELD OG TORSTEN KOLIND

Den første befolkningsundersøgelse blev udført i 1989 af forskere fra det fagområde, der senere blev til CRF (1). Undersøgelsen havde fokus på danskernes holdninger til alkohol. Undersøgelsen spurgte også til, hvilke sammenhænge danskerne drak i, deres holdninger til alkohol og sundhed, unges forbrug, alkohol på arbejdspladsen samt spørgsmål relateret til storforbrug af alkohol.

Herefter gennemførte CRF yderligere to befolkningsundersøgelser i 1994 og 2002, som også havde fokus på alkohol (2,3). Befolkningen blev her spurgt om deres holdning til andres alkoholforbrug, herunder om andres forbrug af alkohol var til gene i ens liv og hverdag. Der blev også spurgt til eventuelle alkoholrelaterede problemer, om årsagerne til omfanget af ens forbrug samt til unges forbrug af alkohol.

2011

I 2011 gennemførte CRF igen en større national undersøgelse med fokus på alkohol (4). Undersøgelsen viste bl.a., at fra 1994 til 2011 steg andelen af den danske befolkning, der mente, at danske unge drikker for meget, fra ca. 37 % i 1994 til 48 % i 2002 og derefter til 81 % i 2011. Undersøgelsen stillede også en række af de samme spørgsmål som i 2002 og 1994.

Herudover indeholdt den også spørgsmål, der i større grad gjorde det muligt at sammenligne med undersøgelser i andre lande. For eksempel viste en sammenligning af alle nordiske lande (plus Skotland), at Danmark havde den højeste andel af dem, som drikker alkohol fire gange eller oftere om ugen (5).

I en anden befolkningsundersøgelse, også fra 2011, sammenlignede CRF danskernes rusmiddelforbrug i fire sociodemografisk forskellige kommuner (København, Århus, Lolland og Holstebro). Målet var at identificere målgrupper med et problematisk forbrug af rusmidler, herunder alkohol, stoffer og medicin, sammenholdt med, hvor mange af disse, der havde overvejet at opsøge hjælp, og hvor mange der så reelt modtog den fornødne hjælp. Undersøgelsen fandt bl.a., at 5 % af kommunernes borgere havde et så problematisk forbrug af alkohol og/eller illegale stoffer, at de havde brug for hjælp, 2,5 % overvejede at søge hjælp, mens omkring 1 % af dem, der svarede på spørgsmålene, modtog professionel hjælp.

De seneste fem år – udviklingen af MapPlan

I 2014, 2015 og 2019 har CRF gennemført nationale befolkningsundersøgelser med fokus på 15-25-åriges brug af rusmidler; både alkohol,

ulovlige rusmidler, receptpligtig medicin og håndkøbsmedicin (UngMap-undersøgelserne). Parallelt med disse undersøgelser blev samme spørgsmål stillet til et repræsentativt udvalg af unge fra Gentofte Kommune i 2015 og igen i 2019 (på daværende tidspunkt Danmarks rigeste kommune). Gentoftes unge havde i 2015 et højere forbrug af alkohol og et højere forbrug af illegale stoffer (primært cannabis) end andre danske unge (6).

Undersøgelserne fra 2014 og 2015 viste bl.a., at omkring 10 % af danske unge havde haft et forbrug af cannabis inden for den seneste måned, og at 2 % havde brugt cannabis mindst 20 dage den sidste måned. I 2014 var forbruget af andre illegale stoffer end cannabis den seneste måned (herunder bl.a. kokain og amfetamin) 2,65 %, hvilket i 2015 var steget til 3,55 %. I den seneste undersøgelse fra 2019 vil vi, ud over brugen af cigaretter og illegale stoffer, bl.a. sammenligne skadeligt alkoholforbrug i 2014 med 2019.

En væsentlig del af alle disse undersøgelser har desuden været at undersøge de unges personlige og sociale problemer og ressourcer og at forholde disse til deres rusmiddelforbrug. En væsentlig skelnen er her mellem såkaldte internaliserende problemer (ensomhed, angst, depression m.m.), som også kunne kaldes mistrivsel, og eksternaliserende problemer (konflikt med omgivelser), som også kunne kaldes adfærdsproblemer. Mens mistrivsel kan knyttes tæt til fysiske problemer, brug af ordineret medicin til såvel fysiske som psykiske problemer og brug af håndkøbsmedicin, kan adfærdsproblemer knyttes stærkt til skadeligt brug af alkohol og brug af cigaretter, cannabis og andre illegale stoffer (7,8,9). Dertil kommer, at 8,9 % i 2014 og 9,2 % i 2015 oplyste, at de havde fået en psykisk diagnose af en psykiater. Langt de fleste danske unge generelt har dog hverken trivsels- eller adfærdsproblemer (75-80 %).

Fra 2014 til 2016 gennemførte CRF derudover flere sammenlignende undersøgelser af udvalgte 9.-10.-klassers rusmiddelforbrug og deres trivsel, bl.a. i Nuuk, Stavanger, Varde og Århus. Nuuk-undersøgelsen viste bl.a., at 20,8 % af de 15-årige grønlandske unge havde prøvet at bruge cannabis, og 8,9 % havde brugt cannabis den seneste måned. Ud over dette relativt høje forbrug af cannabis, alderen taget i betragtning, havde grønlandske unge en højere grad af eksternaliserende og ikke mindst internaliserende problemer/mistrivsel sammenlignet med danske unge. Således var det 27 % af de grønlandske unge, der var belastet af svære internaliserende problemer, i modsætning til 4,2 % af de vilkårligt udvalgte danske unge på samme alder (10).

MapPlan

Blandt andet på baggrund af disse undersøgelser har CRF valideret afdækningskemaet UngMap, som i dag anvendes af omkring 40 danske kommuners stofbehandlingscentre som afdækningsredskab med henblik på at formulere en behandlingsplan. Med UngMap som skabelon er der i 2019 udviklet en VoksenMap, som flere kommuner allerede bruger på samme måde som UngMap (fra afdækning til behandlingsplan). Såvel UngMap som VoksenMap indgår i det såkaldte MapPlan-projekt, som har til formål at understøtte kommunerne i en mere systematisk behandlingsplanlægning. Den næste nationale survey fra CRF vil bl.a. komme til at inkludere en del spørgsmål fra VoksenMap.

Referencer

- (1) Sabroe K.-E., Rasmussen O. (1995). Danskernes alkoholforbrugerbevidsthed. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag.
- (2) Laursen, L., Sabroe, K.-E. (1996). Alkoholbrug og Alkoholpolitik. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag.
- (3) Laursen, L., Sabroe, K.-E., Sabroe, S. (2004). Alkoholbrug og alkoholpolitik. Aarhus: Center for Rusmiddelforskning.

(4) Elmeland K., Villumsen S. (2013). Changes in Danish public attitudes and norms regarding alcohol consumption and alcohol policy, 1985-2011. *Nordic Studies on Alcohol and Drugs*, 30: 525-538.

(5) Moan IS, Storvoll EE, Sundin E, Lund IO, Bloomfield K, Hope A, Tamstedt M, Huhtanen P, Kristjánsson S. (2015). Experienced Harm from Other People's Drinking: A Comparison of Northern European Countries. *Substance Abuse: Research and Treatment*, 9(S2): 45-57.

(6) Pedersen MU, Frederiksen KS, Pedersen MM. Ungestrivsel og brug af rusmidler i Gentofte Kommune. Aarhus Universitet, Center for Rusmiddelforskning;2015.

(7) Pedersen MU, Thomsen KR, Heradstveit O, Skogen JC, Hesse M, Jones S. Externalizing behavior problems are related to substance use in adolescents across six samples from Nordic countries. *European Child & Adolescent Psychiatry*. 2018.

(8) Pedersen MU, Romer Thomsen K, Pedersen MM, Hesse M. Mapping risk factors for substance use: Introducing the YouthMap12. *Addictive Behaviors*. 2017;65:40-50.

(9) Pedersen MU, Frederiksen KS, Pedersen MM. Ungemap - En metode til identificering af særlige indsatser, ressourcer, rusmiddelbrug/misbrug og trivsel blandt danske 15-25-årige: Resultater fra den nationale stikprøveundersøgelse 2014. Center for Rusmiddelforskning, Aarhus Universitet.;2015.

(10) Jones S, Callesen MB, Pedersen MM, Strunz A, Pedersen MU. Personlige livsbarrierer blandt unge i Nuuk. *Psyke & Logos*. 2017;38(1):72-89.